

Mária Krošláková – Mária Vondráková – Branislav Kolena – Peter Bednár

ĽUDSKÉ KOSTROVÉ POZOSTATKY Z NITRIANSKEHO HRADU

(výskumy v rokoch 1988–2015)



Nitra 2019

**ĽUDSKÉ KOSTROVÉ POZOSTATKY
Z NITRIANSKEHO HRADU
(výskumy v rokoch 1988–2015)**

**Mária Krošláková – Mária Vondráková –
Branislav Kolena – Peter Bednár**

ACTA INTERDISCIPLINARIA ARCHAEOLOGICA



TOMUS XI



NITRAE MMXIX

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
VEDA, VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

**ĽUDSKÉ KOSTROVÉ POZOSTATKY
Z NITRIANSKEHO HRADU
(výskumy v rokoch 1988–2015)**

**Mária Krošláková – Mária Vondráková –
Branislav Kolena – Peter Bednár**

Publikácia vznikla ako dopadový ukazovateľ udržateľnosti projektu
Centrum výskumu najstarších dejín stredného Podunajska (ITMS: 26220120059)
financovaného zo Štrukturálnych fondov Európskej únie a s podporou operačného programu Výskum a vývoj.
S finančnou podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja (číslo projektov APVV-16-0449)
a Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied
(projekt VEGA 2/0156/14, 2/0175/16 a 2/0143/18).
Vydanie tejto knihy finančne podporila Slovenská akadémia vied na odporúčanie Edičnej rady SAV.

NITRA 2019

ĽUDSKÉ KOSTROVÉ POZOSTATKY Z NITRIANSKEHO HRADU
(výskumy v rokoch 1988–2015)

Mária Krošláková – Mária Vondráková – Branislav Kolena – Peter Bednár

Nitra 2019

Acta Interdisciplinaria Archaeologica
Tomus XI

Hlavný redaktor	doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.
Recenzenti	doc. Mgr. Zuzana Borzová, PhD. doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc.
Jazyková redaktorka	Mgr. Daniela Fábiková
Anglický preklad	Mgr. Mária Krošláková, PhD.
Počítačová sadzba	Beáta Jančíková
Návrh obálky	Beáta Jančíková
Na prednej strane obálky	Nitra-hradný kopec, poloha východné nádvorie, kostrový hrob.
Tlač	VEDA, vydavateľstvo SAV, Centrum spoločných činností SAV, Dúbravská cesta 5820/9, 841 04 Bratislava, v roku 2019 ako jej 4438. publikáciu. www.veda.sav.sk
Rozširuje	Archeologický ústav SAV Akademická 2, 949 21 Nitra tel.: +421/37/6943 209 e-mail: nraukniz@savba.sk

Vydavateľstvo



© Archeologický ústav SAV, 2019

© VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019

ISBN 978-80-8196-024-6 (Archeologický ústav SAV)

ISBN 978-80-224-1756-3 (VEDA, vydavateľstvo SAV)

OBSAH

ÚVOD	7
ARCHEOLOGICKÉ PRAMENE K DEJINÁM NITRIANSKEHO HRADU	
Peter Bednár	9
Dejiny archeologického výskumu	12
Pochovávanie na hradnom kopci	15
OSTEOANTROPOLOGICKÝ ROZBOR	
Mária Krošláková – Mária Vondráková – Branislav Kolena	17
Metódy analýzy	17
Charakteristika jedincov z lokality Nitra-hradný kopec	18
Východné nádvorie	19
Kazemata juhovýchodného bastiónu	26
Prepoštská záhrada	26
Južné nádvorie	26
Morový stĺp	26
Západný svah	27
Katedrála sv. Emeráma	27
Námestie Jána Pavla II.	30
Antropologické vyhodnotenie polohy východné nádvorie	30
Paleodemografické vyhodnotenie	31
Výsledky morfoskopickej analýzy	37
Výsledky metrickej analýzy	40
Vyhodnotenie paleopatologických lézií a epigenetických variet	45
Zdravotný stav chrupu	50
Záverý osteoantropologickej analýzy	52
Summary	55
LITERATÚRA	59
OBRAZOVÁ PRÍLOHA	63
AUTORI	90

ÚVOD

Fyzická antropológia je multidisciplinárna veda, ktorá v sebe zahrňa subdisciplíny ako paleoantropológia, vývojová antropológia, fyziologická a morfológická antropológia, genetika ľudí a osteológia, využívajúce poznatky z mnohých ďalších biologických subdisciplín. Práve osteológia vystupuje v posledných rokoch so svojím potenciálom pre veľké uplatnenie v spolupráci s inými odbormi či už na prahu archeológie, ale i antropológie, medicíny a podobne.

V rámci osteoantropologických analýz dokážeme získať mnohé odpovede na otázky z pohľadu evolúcie, biologickej rozmanitosti ľudského druhu, alebo poznatkov o biologickom habite našich predkov. Vďaka úzkej spolupráci osteoantropológov a archeológov nadobúdame informácie o historických populáciách, ktoré často poodhalia nejedno tajomstvo z dôb minulých. Inak tomu nebolo ani počas výskumnej činnosti na nitrianskom hradnom kopci. Nitriansky hrad má osobitné postavenie v rámci hradísk z nášho územia, najmä z hľadiska stavebno-historického. Je situovaný na vápencovom brale, obmývaný riekou Nitra a jeho dominantná poloha bola predmetom záujmu už našich predkov.

V súčasnosti je Nitriansky hrad jedným z najzachovalejších hradných komplexov na Slovensku. Predstavuje národnú kultúrnu pamiatku a jeho bývalá súčasť – Horné mesto – pamiatkovú rezerváciu.

V úvode tejto publikácie nás archeológ Peter Bednár prevedie históriou nitrianskeho hradného kopca a s priebehom archeologických výskumov, ako aj so spôsobom pochovávaní na tejto lokalite. V ďalšej časti antropológovia Mária Krošláková, Mária Vondráková a Branislav Kolena predstavujú výsledky osteoantropologických analýz kostrových zvyškov z archeologických výskumov, ktoré sa uskutočnili na nitrianskom hradnom kopci v rokoch 1988–2015. Spoločne sa tak pokúsime čitateľovi na základe odborných analýz priblížiť život tamojšieho obyvateľstva v období stredoveku až po novovek.

Záverom by som chcela poďakovať všetkým, ktorí akoukoľvek formou pomohli publikácii uzrieť svetlo sveta. Ďakujem vedeniu Archeologického ústavu SAV v Nitre za sprístupnenie materiálu k antropológickým analýzám. Veľké ďakujem prislúcha kolegyniam Miroslave Kissovej, Zuzane Hukelovej, Dominike Oravkinovej, Zuzane Polákovej a Miriam Jakubčinovej. Poďakovanie patrí hlavne môjmu manželovi a rodičom za vytvorenie skutočne vhodného prostredia na prácu a za nekonečnú trpezlivosť.

Mária Krošláková



ISBN 978-80-8196-024-6
(Archeologický ústav SAV)



ISBN 978-80-224-1756-3
(VEDA, vydavateľstvo SAV)

